

CATÀLEG DEL PATRIMONI FESTIU DE CATALUNYA

Fia-Faia de Sant Julià de Cerdanyola

Memòria documentada sobre la història, característiques actuals, elements i implantació de
la festa

1. Història de la festa

Els primers documents que parlen del lloc de Faia són molt antics, el 973 (pergamí de Sant Llorenç prop Bagà). Faia va ser el lloc central de la festa durant segles, fins la seva decadència a partir del XVII. És remarcable la continuïtat de la festa al llarg dels temps. Associada al Nadal no surt citada com a festa independent. Les primeres relacions escrites conservades són ja de mitjans del segle XX. Les primeres fotografies conservades de Sant Julià de Cerdanyola són dels anys 60, La primera descripció detallada del 1978.

2. Característiques actuals, elements i implantació

La festa es fa dos municipis, Bagà i Sant Julià de Cerdanyola.

Hi ha un lleuger desfasament horari entre les poblacions (1 hora entre un toc d'oració i l'altre). En el seu origen la diferència està en l'hora del sol i l'hora oficial.

En acabar el foc a Sant Julià de Cerdanyola un coet avisa a Vallcebre, que iniciarà llavors l'encesa del Foc de Nuet, festa de foc la mateixa nit, resta d'una celebració similar del mateix cicle de foc de l'Alt Berguedà.

La Fia-faia és una celebració inclosa dins el cicle festiu de Nadal, compartida per la Vila de Bagà i el poble de Sant Julià de Cerdanyola, a l'Alt Berguedà. La festa s'inicia la vetlla de Nadal amb l'encesa d'una foguera a la muntanya del Clos, en el moment de la posta de sol, aquest foc és transportat al nucli del poble, a la plaça de l'església per un nombrós grup de fallaires portadors, amb torxes, aquests fallaires s'identifiquen amb un mocador especial per a protegir el coll del foc. En arribar a la Creu els esperen els músics que els acompanyaran en el tram que falta recórrer de la baixada. En arribar repartiran el foc a la resta de fallaires que els esperen. La crema general s'acompanya amb cants molt breus: "Fia-faia, que nostro senyor ha nascut a la paia!", i d'un fons musical en el que destaquen les campanes del temple parroquial. Quan les torxes queden ben curtes, es fa una foguera amb les restes, sobre les que solen saltar els joves i al seu voltant es forma una rotllana de joc i es dansa el ball de la Fia-faia.

En acabar la crema es reparteix pa torrat amb all i oli de codony, una menja tradicional de la diada. El foc es manté encès, perquè després del tió a i el sopar a cada casa el jovent tornarà a la plaça per a fer l'endreça, una tradició enllaçada amb la Fia-faia que els permetrà esperar la sortida de sol, el veritable fi de festa.

Les faies es fan amb una herba de tija alta, popularment faia, científicament *cephalaria leucanta*, que setmanes abans ja es va a collir per a que tingui prou temps d'assecar-se com cal. Confeccionades amb habilitat solen tenir una llargada superior als dos metres. Les persones més grans, habitualment els avis, confeccionen les faies i n'ensenyen a fer als més petits. Les faies cerdanyolencques es fan amb ànima, un bastó interior, que sobresurt a la part de sota per a subjectar la torxa, i que li dona molta mobilitat.

El nom de Fia-faia té dues parts, fia significava en llatí "que es faci" i faia és una forma corrent a l'alt Berguedà de dir falla, "que es faci la falla" seria la traducció literal del nom actual de la festa.

Vinculada al solstici d'hivern, és una festa d'arrel precristiana que podia haver format part d'un antic ritus de culte al sol, una pregària per aconseguir que no s'escurcessin més els dies. L'Església, sàviament, en expandir-se, integrà les festes solsticials i les cristianitzà. El solstici d'estiu es va veure convertit en la diada de Sant Joan, i el d'hivern en el Nadal. En l'actualitat sols de manera molt transformada es mantenen reminiscències dels antics cultes del solstici d'hivern, una d'elles seria el tió, una altra la Fia-faia. Una festa única perquè en tot els Pirineus sols es conserva a Bagà i a Cerdanyola. Cal considerar l'aïllament de l'Alt Berguedà al llarg dels temps, ja manifest en les troballes prehistòriques, que portà a una tardana cristianització, i facilità la pervivència d'elements de les religions anteriors.

Programa bàsic:

11 novembre a 23 desembre:

Recollida fia-faia (l'herba). Confecció de faies.

24 desembre:

17.00: Convocatòria dels fallaires a toc de corn a la plaça de l'església. S'inicia la pujada al Clos. Encesa de la foguera.

18.00: Entre dues llums. Toc d'oració. Encesa d'un coet d'avís de l'inici de la baixada. En arribar a la Creu s'hi afegeixen els músics, que baixaran amb els fallaires, ja tocant, fins a la plaça de l'església. En arribar es reparteix el foc als que esperaven. Les autoritats posen mocadors als fallaires que ho sol·liciten.

Crema general.

Dansa de la fia-faia.

Repartiment de all-i-oli de codony i pa torrat.

19.30: Fi de la Fia-faia, s'encén un coet per donar avís a Vallcebre, que iniciarà llavors el seu Foc de Nuet.

Tió i sopar de Fia-faia.

Missa del Gall, en sortir cantada de nadeses al voltant del foc i inici de l'Endreça, reservada al jovent.

25 de desembre: Sortida de sol, fi de l'Endreça.

12 matí: sortida de missa: descobriment de les endreçades.

LA FAIA

Recollida: a partir de Sant Martí, l'11 de novembre. Ja és prou seca, i ha perdut la flor blanca i la verdor.

Confecció: relligat de les tiges per fer la torxa, no hi ha data fixa, a l'albir de cadascú.

Assecament: no hi ha pautes establertes, els llocs més freqüents són els balcons i els baixos.

El lloc de Faia des del segle X, el 973. La tradició oral explica una davallada de faies fins el monestir de Sant Llorenç prop Bagà per escoltar la missa del gall, cosa que podia passar entre els segles XVI i XVIII, quan Sant Julià de Cerdanyola va perdre la parròquia. Descripcions de la torxa i de la festa des de 1905 en general, i amb detall des de 1978.

Les torxes es confeccionen amb una herba de tija alta, dita Fia-faia com la festa, científicament *Cephalaria leucantha*. La faia de Cerdanyola no és massa llarga, un metre i mig habitualment, el bastó interior, gruixut, és l'ànima que li dona consistència, i que en ser més llarg que el conjunt de la torxa, permet agafar la torxa pel tram que sobresurt a la part inferior i donar-li una extraordinària mobilitat, i moltes possibilitats de joc a la torxa encesa. L'herba una mica trenada, es lliga amb cordills naturals, encara en resten que ho fan amb plàtic i actualment ja no s'utilitza el filferro, freqüent els anys seixanta. La durada, un cop encesa, dins un cert marge, no passa gaire de l'hora.

Les diferències amb la faia baganesa deuen ser degudes a evolució històrica. Els dos tipus de faia devien ser presents a ambdues poblacions del record encara de persones avui vivents. La fixació dels dos tipus diferenciats es va fer a partir dels anys seixanta del segle XX.

Per a l'elaboració d'aquesta memòria s'ha utilitzat bàsicament la informació facilitada pel Sr. Xavier Pedrals i Costa. I del llibre del mateix autor "La Fia-faia: ancestral, màgica, única" de Publicacions de l'Abadia de Montserrat 2007, Biblioteca de cultura popular Valeri Serra i Boldú.

Barcelona, 18 de febrer de 2010